

La Bimba

Les portades d'enguany han estat dedicades als jocs infantils i de la gent jove al carrer. Als dibuixos de Cristina Losantos, d'en Cesc i de Pieter Bruegel el Vell, s'hi afegeix avui una obra de la il·lustradora Susanna Hernández, titulada La Bimba en Skate. Representa un personatge important de la proposta Practica Bimba!, que serà explicada en aquest número d'Apunts. Segons Cati Gómez Lecumberri, coautora del projecte, el nom Bimba li va ésser atorgat perquè Joaquim Maria Puyal el repetia sovint en les seves retransmissions esportives, perquè era un apel·latiu fonèticament fàcil per als nens i nenes i perquè era una clara referència de la pilota, potser l'element més popular en els seus jocs.

Fa molts anys que vaig conèixer el mot Bimba en llegir revistes d'humor espor-

Bimba de futbol

LA NOSTRA PORTADA

La Bimba

RAMON BALIUS I JULI

tiu (especialment el XUT!, 1922-1936), publicades molt abans del trenta-sis i sempre ha estat per a mi motiu d'interès lingüístic. La Bimba, aleshores, es referia sempre a la pilota de futbol i amb el mateix significat la va popularitzar en Puyal a la ràdio. Aquesta paraula, a hores d'ara, també s'utilitza per parlar de la pilota en altres esports, això sí, en tots els casos és un estri de format mitjà, com és el cas del bàsquet o de l'handbol. Hem consultat els diccionaris normatius, com ara la setena edició del Diccionari General de la Llengua Catalana de Pompeu Fabra (1978) i la primera edició del Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans (1995), i el vocable Bimba no hi és contemplat. Al Diccionari Castellà-Català d'Arimany (1965), la paraula Bimba es tradueix com a Barret Fort. Aquest mateix resultat s'observa en dos diccionaris espanyols: el Diccionario Enciclopédico Salvat (1969), on la Bimba presenta tres entrades: chistera, persona de estatura elevada (a Honduras) o embriaguesa i borratxera (a Mèxic) i el Diccionario de la Lengua Española de la Real Academia Española de la Lengua, on la paraula Bimba es refereix també a chistera o sombrero de copa; aquesta última entrada és qualificada com a onomatopèica.

Hi ha força diccionaris catalans, alguns d'ells de llenguatge esportiu, en els quals la paraula Bimba apareix com a versió popular de la pilota, es-

Barret fort o Barret de copa

pecíficament de futbol. Així, la vessant castellana del Diccionari d'Esport Català-Castellà i Castellà-Català (1989), considera Bimba com a versió popular d'argot de la pilota; al Diccionari de Futbol (1992) de l'Enciclopèdia Catalana, la Bimba hi figura com a expressió d'argot de la pilota, evidentment de futbol; al Diccionari de l'Enciclopèdia (1999), la Bimba és una forma col·loquial de la pilota, especialment de futbol; al Gran Diccionari 62 de la Llengua Catalana (2000) consta la Bimba com a forma familiar de la Pilota; al Diccionari de l'Enciclopèdia (1999) la Bimba és una forma col·loquial de la Pilota especialment de Futbol i al Gabinet de Terminologia (2006) hi figura la Bimba com a terme d'argot de la Pilota. Finalment, la segona edició del Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans admet normativament la Bimba com a mot utilitzat popularment per a substituir

Semanari LA BIMBA (1926)

lingüísticament la Pilota, especialment de Futbol.

Com hem assenyalat, el Diccionari de la Lengua Española de la Real Academia, considera que Bimba és una veu onomatopeica; és a dir, que el so d'aquest mot recordava el contingut

Semanari LA BIMBA (1980)

mental de la paraula chistera. Més versemblant és l'explicació de l'origen del nom Bimba que ofereix Neus Fabra i Pujol (Futbol i el Llenguatge. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998). Segons aquesta, Bimba seria la 'possible forma resultat d'una assimilació fonètica a partir de gimbar, "anar saltant alegrement", i teva meva, formació de tipus metalingüístic'. Aquest vocable, aplicat a la pilota de futbol, seria privatiu d'un estament social determinat: l'esportiu, i això justificaria introduir-lo dins el concepte d'argot futbolístic. Els elements d'argot són expressions que donen simpatia i alegria a una transmissió o a una crònica esportives. És fonamental que aquestes paraules, segons Lluís López Castillo (Llengua standard i nivells de Llenguatge. Edicions Laia, 1976), no es confonguin amb el vocabulari tècnic.

En dues èpoques ben diferents, abans i després de la guerra incivil, es van publicar a Catalunya dues revistes d'humor esportiu sota la denominació LA BIMBA. La primera, que va sortir el 8 de març de 1929, va ser fundada per Alfons Roure "Duvinyals" un dels homes del XUT!. El subtítol la presentava com a "Setmanari eclèctic deportiu", que "botarà cada dilluns i rebotarà quan convingui". En la Reverència d'Entrada, exposen els seus propòsits i acaben dient: "Què farem? Farem el que convingui, i al que no li agradi que ho deixi. A energia ningú ens pela!". Era un periòdic dedicat a la crítica i als comentaris humorístics dels esports. Era freqüent la inserció de frases lapidàries de forma clàssica: "L'esport és la manifestació més noble de la galvana (Victor Hugo)" o "El futbol és un gran què per a l'embrutiment dels pobles (Ramon Llull)". Publicava caricatures estampades en dos colors i comptava els números per bots. L'adreça de la redacció i l'administració la duia en la forma següent: "Fàbrica, despatx i oficines: Sant Pau 21. Llibreria. Explicacions a la font. Matadero públic. Capità Manaya: Duvinyals". La

revista tenia setze pàgines en format 510 x 380 mm i valia quinze cèntims. No va tenir una vida gaire dilatada: només en van sortir quatre o cinc números.

Cinquanta-quatre anys després, el 9 de setembre de 1980, va aparèixer la segona LA BIMBA "Setmanari català humorístic d'esports". Avel·lí Artís Gener "Tísner" explicava que en Jaume Fuster, la Maria Antònia Oliver i en Quim Soler, van trobar-se implicats en la redacció de LA BIMBA, revista destinada a "l'esport i a rifar-nos de personatges que encara capitaneegen les seves desgràcies". En la propaganda prèvia a la seva sortida, en el diari AVUI del dia 5 de setembre, els responsables escrivien: "El futbol professional espanyol és completament podrit. Però ens interessa perquè hi ha diversos equips catalans que intervenen en les lligues. Hi ha compra d'àrbitres, de jugadors, de periodistes. Hi ha una pila de senyors que estan avesats a remenar les cireres, hi ha el cas dels oriünds, de les travesses, la fuga de divises dels fitxatges grossos, les primes amb els primos que les paguen, el dret de retenció, etc., etc. Tot plegat és tan gros, que més val prendre-s'ho amb conya. LA BIMBA ho farà cada setmana. Peti qui peti". "I també parlarem de ciclisme, natació, hoquei patins, petanca, parxís, garrafinas...". Estava dirigida per Albert Suñé i com a redactors i col·laboradors hi van figurar Avel·lí Artís Gener, Pere Calders, Jaume Cumellas, Josep Ramon Costa-Jussà, Jacint Felip, Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Frederic Porta, Josep Playà, Josep Porter-Moix, Pere Quart, Ramon Serra i Antoni Villar pel que fa a la qüestió escrita i Mark, Mamellas, Palangana, Puyal i Tísner, ninotaires. El setmanari tenia setze pàgines a dues tintes. La mida era de 21 x 29,5 cm. Valia 50 ptes (aquest preu significava, en relació a LA BIMBA de 1926, un augment d'un 33.000 %). Tot i aquesta fantàstica plantilla de col·laboradors,

el 14 d'octubre es va publicar el sisè i últim número del setmanari.

Visitant el mot Bimba a Internet m'han sorprès tres troballes anecdòtiques, en les quals el vocable s'ha utilitzat correctament, encara que les situacions eren ben diferents:

En la primera, es tractava de la publicitat d'una empresa anomenada Bimba Sports, d'origen anglès, que opera a Espanya des de fa més de deu anys. Segons afirmen, és una companyia que fabrica de manera especialitzada pilotes de futbol, voleibol, futbol sala, handbol, rugbi i mini balons de les marques més importants. Les bimbos estan serigrafades amb les marques i els logotips a tot color, d'acord amb les peticions dels clients.

L'altre descoberta ha estat el nom Bimba Bosé, coneguda model i cantant. Deixa astorat i perplex trobar al cercador més de 63.100 entrades dedicades a les activitats professionals de la néta del torero Luis Miguel Dominguín i Lucia Bosé. La seva ascendència italia-

na explica perfectament el nom Bimba perquè en llengua italiana significa nena, nina, noia.

Finalment, vull referir-me a l'anomenat Mestre Bimba. El seu veritable nom era Manuel dos Reis Machado, nascut a Salvador de Bahia (Brasil) l'any 1900. El seu sobrenom va adquirir-lo, segons explica, immediatament després de néixer, a causa d'una juguesca feta entre la seva mare i la llevadora. La mare, Dona Maria Martinha do Bonfim, deia que pariria una nena. La llevadora assegurava que seria un nen. Va perdre Dona Maria Martinha i la llevadora li va dir, "és un nen mira la seva bimba" i el fill Manuel va guanyar-se el sobrenom que l'acompanyaria tota la vida (Bimba és el nom amb el qual es coneix, en llenguatge popular de Bahia, l'òrgan genital masculí). Mestre Bimba va començar als dotze anys a practicar la primitiva Capoeira, dita d'Angola, que era un veritable art marcial que aleshores estava perseguida governamentalment, perquè era considerada una activitat dels delinqüents. Ben aviat, als divuit anys, Mestre

Mestre Bimba

Bimba va introduir-hi modificacions i va aconseguir crear la Capoeira estil Regional, la qual va ser despenalitzada en 1928 pel President Getulio Vargas. Mestre Bimba ha estat conceptuat el fundador i el pare llegendari d'aquesta Capoeira, que actualment és una activitat folklòrica, dinàmica i coreogràfica, propera a l'educació física.

Projecte *Practica Bimba!*

SUSANNA HERNÁNDEZ
Dissenyadora i il·lustradora

CATI GÓMEZ LECUMBERRI
Pedagoga.
Professora a la Universitat de Vic

Correspondència amb autores
practicabimba@hotmail.com

Segons l'últim estudi publicat per García Ferrando (2006), sobre els hàbits esportius en la població de l'Estat espanyol, el 70,5 % de les dones espanyoles no fa cap tipus de pràctica esportiva, el 20,5 % fa un esport i només el 8,8 % en fa més d'un. D'aquestes dades, també se n'ex-

treu que el 6,3 % de les dones que fa una pràctica esportiva té llicència federativa.

Per edats, la situació és igualment deficiària; un 25 % de les universitàries fa pràctica esportiva, i només un 30,35 % de les nenes en edat escolar escull les activitats esportives com a activitats d'oci extraes-

colars. En els sectors de direcció, planificació, gestió i decisió esportiva, només un 10,59 % dels llocs està ocupat per dones. Com a consumidors d'esdeveniments d'espectacles esportius, el 67,3 % dels homes enquestats, reconeix ser-ne un consumidor habitual, i un 11,8 % de dones diu no con-

Exemple de pàgina de la guia didàctica del conte.

sumir-ne mai. Un 53,1 % d'homes segueix els esports en el seu temps d'oci, i només un 22 % de les dones n'és espectadora.

Presentació

El projecte Practica Bimba!, és una iniciativa pedagògica i literària que pretén d'equilibrar la desigualtat de gènere entre homes i dones en la participació de la pràctica esportiva. És una col·lecció de 12 contes infantils on es presenten 12 aventures a partir de 12 esports diferents. Cada conte és un esport i una vivència divertida amb la qual nens i nenes s'introduiran en la cultura de les diferents pràctiques esportives.

Estructura dels contes

Cada conte està estructurat en dues parts: la primera és la pròpia història, la trama, on les tres protagonistes, la Bim-

ba, la Fiu i la Friqui, viuen aventures divertides, dinàmiques i ocurrents tot descobrint i practicant cada esport.

La segona part és una petita guia didàctica que ofereix informació addicional sobre l'esport que han practicat les protagonistes en la trama del conte. Hi ha una pàgina sobre la reglamentació oficial de l'esport, una pàgina sobre el material que cal utilitzar per fer una pràctica segura, alguns consells relacionats amb l'alimentació, l'orientació o la meteorologia. Finalment, hi trobem un glossari del vocabulari que s'utilitza per a cada pràctica (què són, per exemple, un piolet, un grigri, un goofy o uns peus de gat). A molts dels contes hi hem afegit, també, unes pàgines que parlen dels valors que l'esport en qüestió pot transmetre i fins i tot recomanacions de conductes de fair

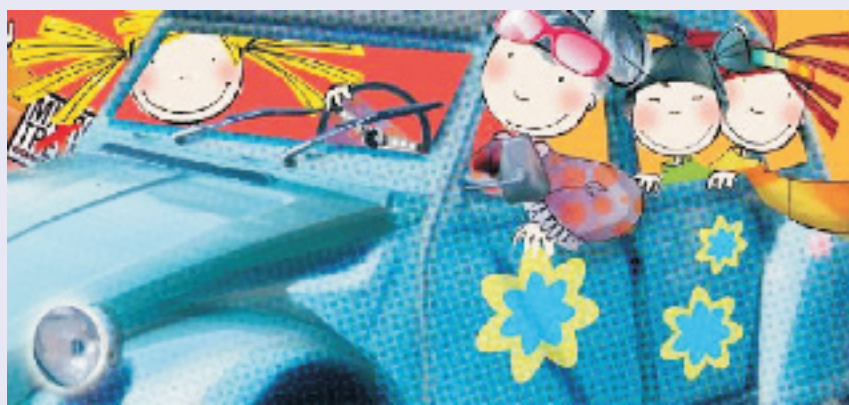
play, tant per als participants com per als pares i mares que assisteixen als espectacles esportius.

Els contes, doncs, no són només unes aventures divertides, sinó també una eina educativa i pedagògica per a socialitzar-se en l'esport i per a l'esport.

Les protagonistes

La Bimba, la Fiu i la Friqui són les principals protagonistes d'aquestes aventures: elles prenen les decisions, elles resolten les problemàtiques que van sorgint, elles tenen l'autonomia per a planificar i inventar-se les seves pròpies aventures.

La Fiu, és d'origen xinès. És la més competitiva i ràpida de totes, d'aquí li ve el nom!! Tot ho cronometra, enregistra totes les marques, tot ho fa a altes velocitats. La Friqui és una amant dels esports de risc. Li encanta el skate i el snow i viure emocions de vertigen!! Li diuen Friqui perquè fa autèntiques bogeries i sempre es fica en embolics. La Bimba és la més centrada de les tres. Practica i descobreix tots els esports que li passen pel cap. La vida activa és el seu lema, i sempre té als peus una pilota, uns patins, unes botes de muntanya o uns peus d'ànec!! Tot el que sap li ha ensenyat la seva iaia, la Cleta d'Atleta, una pentatleta desconeguda dels anys 40. Li ha ensenyat a orientar-se a la muntanya, a canviar la roda de la bici, a nedar entre peixos, a jugar a rugbi i a tennis, a bàsquet i a vòlei, i també a ballar capoeira i danses afrocaribenques!!

Les nostres protagonistes: la Bimba, la iaia Cleta, la Fiu i la Friqui.